

kontroliu [On the problems of nominal and real constitutionalism, the theory of "reine rechtslehre" and the ontology of constitutional control]. *Problems of philosophy of law*, V. VI-VII, 135-146. (in Ukrainian).

19. Shemshuchenko Yu.S. (2013). Problemy teorii konstytutsiinoho prava Ukrainy [Problems of the theory of constitutional law of Ukraine]. K.: Parlamentske vyd-vo (in Ukrainian).

20. Vasylychenko O.P. (2015). Pryntsyp ravnosti prav i svobod liudyny i hromadianyna v konstytutsiinomu pravi Ukrainy: doktrynalni ta prykladni aspekty [The principle of equality of rights and freedoms of man and citizen in constitutional law of Ukraine: doctrinal and practical aspects]. Kyiv (in Ukrainian).

21. Polkhovska I.K. (2006). Konstytutsiyni pryntsyp ravnosti liudyny i hromadianyna v Ukraini [The constitutional principle of equality of man and citizen in Ukraine]. Kharkiv (in Ukrainian).

22. Chekhovych T.V. (2019). Konstytutsiyni pryntsyp ravnosti hromadian pered zakonom u publichnomu upravlinni [Constitutional Principle of Citizens' Equality before the Law within Public Management]. Kherson: Helvetyka (in Ukrainian).

23. Uvarova O. (2017). Pryntsyp nedyskryminatsii za oznakoiu staty v sudovii praktytsi Ukrainy [The principle of non-discrimination based on sex in the ukrainian court practice]. *Legal Journal "Law of Ukraine"*, №7, 56-66. (in Ukrainian).

24. Shevchuk S. (2007). Sudova pravotvorchist: svitovyi dosvid i perspektyvy v Ukraini [Judicial lawmaking: world experience and prospects in Ukraine]. K.: Referat (in Ukrainian).

25. Barak Aharon. (2012). Proportionality: constitutional rights and their limitations. Cambridge, [England]: Cambridge University Press (in English).

26. Yatsenko I.S. (2020). Pryntsyp podilu vlady: ideino-teoretychni zasady ta praktyka realizatsii na prykladі respubliky Polshcha (istoryko-pravovyi analiz) [The principle of separation of powers: ideological and theoretical principles and practice of implementation on the example of the Republic of Poland (historical and legal analysis)]. Kyiv: Yurinkom Inter (in Ukrainian).

27. Kurtsev O.Iu. (2021). Unitaryzm yak pryntsyp konstytutsiinoho ladu Ukrainy [Unitarism as a principle of the constitutional order of Ukraine]. Kharkiv (in Ukrainian).

28. Barabash Yu.H. (2011). Pytannia demokratii v pravovykh pozytsiakh Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy [Issues of democracy in the legal positions of the Constitutional Court of Ukraine]. *The Bulletin of the Constitutional Court of Ukraine*, No 4-5, 82-87. (in Ukrainian).

29. The Constitution of the Italian Republic. URL: https://www.senato.it/documenti/repository/istituzione/costituzione_inglese.pdf (in English).

30. Constitution of Romania. URL: <https://www.wipo.int/edocs/lawdocs/laws/en/ro/ro021en> (in English).

31. Ecuador's Constitution of 2008. URL: https://www.constituteproject.org/constitution/Ecuador_2008.pdf (in English).

Received: 05/04/2021
1st revision: 28/04/2021
Accepted: 18/05/2021

A. Matat, PhD Student

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

THE JUSTIFICATION OF CONSTITUTIONAL PRINCIPLES

This paper deals with the study of the justification of constitutional principles as a fundamental category of constitutional law. Legal principles are an important conception in the legal doctrine and the legal practice of democratic countries. Ukrainian legal doctrine studies legal principles in the two paradigms, namely fundamental principles and general principles. However, this approach does not result in the understanding of principles in constitutional law. That is why principles in constitutional law are an actual topic.

The article aims to examine the fundamental concepts to find the justifications of constitutional principles. Hence, the author pays attention to the content of constitutional law and constitutionalism as principles-based categories. First, constitutional law is a fundamental part of the law in the legal system, and all the parts of the law are dependent on constitutional law. Second, the universal constitutional principles are the same for all legal systems. After all, constitutionalism doctrine consists of the limitation of power, and nowadays, this is expressed through the constitution and different constitution principles.

The author uses comparative legal, phenomenological, and system-structural analysis as a valid methodology for this research. Finally, the research investigation contains the following conclusions that enable the author to prove the motivation of the science paper to study the outlined topic.

First, constitutional law is the basis of the legal system, which embodies constitutional principles; constitutional law has the same effect on public law and private law. Second, constitutionalism is a source for finding constitutional principles. Third, the system of constitutional principles includes the following characteristics: universality and specificity. The system of constitutional principles is open and depends on the interpretation of constitutions.

The paper aims to contribute to the growing research highlighting the current issues of constitutional principles.

Keywords: principles, constitutional principles, constitutional law, constitutionalism, the system of constitutional principles.

Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv.

Legal Studies, 2021; 2 (117): 58-62

УДК: 347.61

DOI: <https://doi.org/10.17721/1728-2195/2021/2.117-11>

ISSN 1728-2195

© Taras Shevchenko National University of Kyiv,

Publishing center "Kyiv University", 2021

О. Михальнюк, канд. юрид. наук, доц.

ORCID ID: 0000-0001-7685-131X

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ ШЛЮБНОГО ДОГОВОРУ: ЗМІНА ІСНУЮЧИХ ПІДХОДІВ

Метою статті є розгляд актуальних питань регулювання сімейних відносин за шлюбним договором, визначення поняття та змісту шлюбного договору у світлі нових тенденцій у нотаріальній і судовій практиці України.

Для написання статті використано загальнонаукові і спеціально-юридичні методи дослідження правових явищ і юридичних категорій, зокрема, порівняльно-правовий, системно-структурний, формально-логічний та інші методи.

Запропоновано системний підхід у дослідженні проблеми зміни правових режимів майна подружжя за шлюбним договором з урахуванням доктринального розуміння поняття та правової природи "правового режиму майна" в науці цивільного та сімейного права України, а також аналізу наявної судової практики з окресленої проблематики.

Доведено, що правовий режим майна подружжя за шлюбним договором можна змінити лише щодо майна, що буде придбано в майбутньому. Поширення режиму роздільної власності на майно, що придбано подружжям у шлюбі (спільне майно) суперечить ч. 5 ст. 93 СКУ, оскільки в цьому випадку фактично відбувається перехід права власності.

Запропоновано розширити коло правовідносин, що можуть бути врегульовані шлюбним договором, а саме: включати не тільки майнові, а й особисті немайнові відносини наречених і подружжя.

Наведено власне авторське визначення шлюбного договору як правовочину наречених або подружжя, що визначає їхні майнові й особисті немайнові права й обов'язки, зокрема, щодо встановлення (зміни) правового режиму майбутнього майна, порядку його використання та відчуження, розподілу доходів і витрат, а також їхні майнові й особисті немайнові права й обов'язки як батьків у шлюбі і (чи) у випадку його розірвання.

Ключові слова: сімейне право, шлюбний договір, правовий режим майна подружжя, спільна сумісна власність, спільна часткова власність, режим роздільного майна подружжя, режим спільного майна подружжя.

ВСТУП. За останні роки відбулися значні зміни у правозастосуванні норм СК України на практиці, які на сучасному етапі істотно впливають на оновлене розуміння

поняття та правової природи шлюбного договору та його відмежування від суміжних договірних конструкцій.

У сучасній практиці укладення шлюбних договорів в Україні спірними є питання врегулювання особистих

немайнових відносин поряд із майновими, а також можливість зміни режиму спільного майна подружжя на роздільне та навпаки – з роздільного на спільне.

Така ситуація пов'язана в першу чергу з тим, що детальна законодавча регламентація вказаних питань відсутня, а наявних теоретичних досліджень, на жаль, недостатньо, щоб заповнити існуючий законодавчий вакуум. У наявних наукових дослідженнях Є. О. Ульяненко "Шлюбний договір у сімейному праві України" (К., 2003) та Г. О. Гаро "Шлюбний договір як інститут сімейного права України" (К., 2012) розглянуто лише деякі аспекти вищевказаних проблем.

Метою статті є розглянути актуальні питання регулювання сімейних відносин за шлюбним договором на сучасному етапі, визначити поняття та зміст шлюбного договору у світлі нових тенденцій у нотаріальній та судовій практиці України.

Методологія дослідження. Для написання статті використано як загальнонаукові, так і спеціально-юридичні методи дослідження правових явищ і юридичних категорій, зокрема, порівняльно-правовий, системно-структурний, формально-логічний та інші методи.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Поняття шлюбного договору як правочину. З урахуванням аналізу норм чинного сімейного законодавства України, в юридичній літературі набуло поширення таке визначення *шлюбного договору*: це домовленість осіб, які подали заяву про реєстрацію шлюбу, або подружжя, про встановлення майнових прав та обов'язків подружжя, пов'язаних з укладенням шлюбу, його існуванням або припиненням [2, с. 40].

О. О. Ульяненко пропонує визначити поняття шлюбний договір так: *"Це угода (правочин) фізичних осіб різної статі, які подали заяву про реєстрацію шлюбу, чи угода подружжя, що визначає майнові права й обов'язки подружжя в період шлюбу, зокрема, щодо порядку поділу майна на спільне і роздільне, порядку його використання, відчуження, розподілу доходів і витрат, а також їхні майнові права й обов'язки як батьків у шлюбі і (чи) у випадку його розірвання"* [7, с. 44]. Це визначення у більш повному обсязі розкриває поняття шлюбного договору, ширше встановлює його зміст і може бути використане для кращого розуміння інституту шлюбного договору. Проте воно потребує вдосконалення з огляду на офіційне тлумачення норм СК України про шлюбні договори, судову практику та правові позиції Верховного Суду України, які набули поширення в умовах сьогодення та будуть проаналізовані у цій статті.

Стосовно вживання правових категорій "правочин", "угода" та "домовленість" у формулюванні поняття шлюбного договору варто зазначити, що в новітніх дисертаційних дослідженнях договірних права України вже усталеним є підхід щодо визначення приватно-правового договору через категорію "правочин". У цьому зв'язку викликає інтерес розуміння договору, запропоноване у докторському дослідженні С. М. Бервено, відповідно до якого договір можна визначити як правомірний *правочин* (правомірну угоду) взаємоузгодженої волі двох і більше сторін, спрямованої на виникнення, зміну або припинення цивільних прав і обов'язків, у формі зобов'язального правовідношення та на врегулювання відносин між цими сторонами, шляхом закріплення цих прав і обов'язків, як правило, у формі відповідних умов договору у визначеній законом формі [1, с. 39–41]. В. Г. Олюха, визначаючи цивільно-правовий договір як юридичний факт, також вказує, що це *правочин* двох чи більше сторін у визначеній законодавством формі, який спрямований на встановлення, зміну, припинення цивільних прав та обов'язків і

пропонує таке визначення договору закріпити у ч. 1 ст. 626 ЦК України [4, с. 4].

Проте на законодавчому рівні (ч. 1 ст. 626 ЦК України) договір продовжує визначатися як домовленість двох або більше сторін, спрямована на встановлення, зміну або припинення цивільних прав і обов'язків. Варто зазначити, що новий ЦК України сприйняв поняття договору, сформульоване в юридичній доктрині ще радянського періоду, яке зводилося до розуміння договору як юридичного факту, що породжує відповідні відносини [6, с. 17–18]. У цьому визначенні не знайшлося місця ознакам, які хоча б певною мірою відображали нові базові принципи побудови договірних прав України. Так, зокрема у визначенні відсутня категорія "правочин", яка була введена взамін поняття "угода". Законодавець визначає, як бачимо, договір через поняття "домовленість". На наш погляд, варто підтримати тих вчених, які вважають визначення договору як домовленості двох або більше сторін невдалим, оскільки не кожна домовленість набуває ознак договору (вона набуває ознак договору у випадку, якщо досягнута з дотриманням вимог, установлених для укладення договору), і пропонують визначити поняття договору через категорію "правочину" [8, с. 168–170].

Аналогічні застереження слід зробити і стосовно визначення сімейно-правового договору через поняття "домовленість". Варто зауважити, що у ст. 9 СКУ терміни "договір" і "домовленість" вживаються як однопланові та на перший погляд взаємозамінні. Проте, на думку розробника проекту СКУ З. В. Ромовської, яка зауважує на увагу, підстави для вживання у назві і в тексті цієї статті слів "домовленість" і "договір" зумовлювалися бажанням відокремити щоденні сімейні домовленості (які продукти харчування купити, що приготувати на вечерю, дозволити чи заборонити дитині відвідувати небезпечно видовище тощо) від небуденних, серйозних договорів, потреба укладення яких виникає не щодня [5, с. 38–39].

Враховуючи вищевказане, з нашого погляду, визначення сімейно-правового договору через поняття "домовленість" сторін значно звужує сферу застосування введеного в законодавство нового інституту сімейного права до рівня врегулювання буденних справ. Більше того, такий підхід суперечить прямо закріпленим в СКУ поіменованим договірним конструкціям, що спрямовані на регулювання далеко небуденних сімейних справ, а серйозних питань визначення (зміни) правового режиму майна подружжя, поділу спільного майна, утримання подружжя та дітей, визначення місця проживання дитини тощо.

Вищевказані аргументи, на наш погляд, є достатнім підґрунтям для такого висновку: *на даний момент існує достатньо підстав, щоб шлюбний договір визначити через звичний і зрозумілий для усіх правників термін "правочин", що спрямований на набуття, зміну або припинення сімейних прав та обов'язків.*

Повертаючись до аналізу наведеного вище визначення С. М. Бервено цивільно-правового договору, варто вказати, що з нашого погляду, хоча воно з першого погляду здається досить громіздким і є лише доктринальним, утім містить такі складові, які засвідчують наявність у договорі багатоманітності його змісту та може бути використане при формулюванні змістовного наповнення правової категорії "шлюбний договір". Зокрема, автор на протигагу науковцям, які визначають договір лише як юридичний факт, що породжує зобов'язання, пропонує більш широке розуміння дійсного змісту та правової природи договору.

Зміст шлюбного договору. На наш погляд, формулюючи поняття шлюбного договору варто також ура-

хувати законодавчий підхід до визначення окремих видів цивільно-правових договорів, що містяться в ЦК України. Так, наприклад, договорів купівлі-продажу у ст. 655 ЦКУ, дарування у ст. 717 ЦКУ, найму (оренди) у ст. 759 ЦКУ тощо. На підставі аналізу наведених норм ЦК України, на нашу думку, доктринальне визначення шлюбного договору повинно містити положення про його істотні умови, та, насамперед, про предмет договору, тобто те, з приводу чого домовляються сторони.

Так, як уже вказано вище, основний зміст шлюбного договору складають умови, що стосуються визначення (зміни) правового режиму майна подружжя (ст. 97 СК України). У ньому можуть міститися різні комбінації з режимів спільної сумісної, часткової і роздільної власності на майно.

Можливість визначення (зміни) правового режиму майна є однією з вагомих переваг шлюбного договору. У ч. 3 ст. 65 СК України закріплено, що для укладення одним із подружжя договорів, які потребують нотаріального посвідчення і державної реєстрації, а також договорів стосовно цінного майна, згода другого з подружжя має бути подана письмово. Саме ця норма і слугує у багатьох випадках незручністю для режиму спільної власності подружжя. Наприклад, можуть виникнути випадки, коли один із подружжя не може надавати письмову згоду. У такому випадку можливість закріпити у шлюбному договорі режим роздільної власності є зручним.

Режим спільності майна подружжя, установлений законом, не потребує додаткової регламентації шлюбним договором під час його застосування на загальних підставах, тобто без яких-небудь винятків і додаткових умов. Водночас, шлюбним договором можуть бути передбачені ті або інші особливості використання режиму спільної власності. Так, подружжя вправі поширити режим спільності на все майно, що буде придбано в майбутньому, включаючи те, що за законом є роздільною власністю кожного з них. Також у шлюбному договорі можна обмежити дію режиму спільності майна на окремі об'єкти, наприклад, передбачити, що вклади, внесені у банківські установи на ім'я одного з подружжя, належать кожному з них, або що речі для професійних занять будуть особистою приватною власністю того з подружжя, предметом професійної діяльності якого вони є.

На практиці найчастіше реалізується установлена законом можливість визначення шлюбним договором режиму роздільної власності подружжя щодо всього майна. Режим роздільності означає, що майно, набуте в шлюбі кожним із подружжя, є його особистою власністю, якою він вправі володіти, користуватися і розпоряджатися на власний розсуд. При цьому спільна сумісна власність не виникає.

У шлюбних договорах доволі поширеними є умова, відповідно до якої той із подружжя, на чие ім'я зареєстроване майно, вважається його власником. Також подружжя у шлюбних договорах нерідко закріплюють таку норму: майно (рухоме та нерухоме), майнові права (у тому числі засновницькі й інші корпоративні права), інше майно, що буде набуто як чоловіком, так і дружиною за час шлюбу, є особистою приватною власністю того з подружжя, на чие ім'я воно придбане та/або зареєстроване.

Відповідно до шлюбного договору майно може перебувати у спільній частковій власності подружжя. Як правило, подружжя з метою уникнення суперечок у майбутньому чітко визначає частки у праві на майно (наприклад, 1/4 та 3/4). Проте в умовах шлюбного договору може бути передбачено, що розмір часток кожного з подружжя буде визначатися залежно від певних обставин, а саме: розміру доходів, ступеня участі кожного

з них у придбанні майна тощо. Якщо за встановлення режиму спільної часткової власності чоловік і дружина не закріпили у договорі розмір частки кожного або не визначили принципи, за якими її можна обчислити, то береться до уваги внесок кожного зі співвласників у придбанні (виготовленні, спорудженні) майна. У процесі вказаного режиму до майнових відносин подружжя застосовують норми цивільного законодавства про спільну часткову власність (ст. 356–367 ЦК України).

Крім того, згідно із ч. 5 ст. 97 СК України дружина і чоловік можуть включити до шлюбного договору будь-які інші умови щодо правового режиму майна, якщо вони не суперечать моральним засадам суспільства. Зокрема, у шлюбному договорі можуть бути закріплені умови участі кожного з подружжя у доходах один одного, порядок витрат дружини і чоловіка, порядок погашення боргів тощо.

Отже, у шлюбному договорі сторони обирають певний набір чинників, що визначають один із правових режимів майна (режим спільності майна, режим роздільності майна, режим відкладеної спільності тощо), таким чином змінюючи існуючий у державі законний режим на договірний.

Зміна правового режиму майна подружжя – це зміна всіх правових чинників (системи правил), що визначають порядок регулювання майнових відносин подружжя щодо набуття майна та майнових прав, розмежування спільного і роздільного майна подружжя, установлення правомочностей (володіння, користування та розпорядження) стосовно їхнього майна, визначення умов розподілу боргових зобов'язань подружжя у сукупності.

Зміна правового режиму майна передбачає зміну всіх перелічених правових чинників одночасно і не передбачає переходу права власності, зокрема і на частку у майні, від одного подружжя до іншого.

Особливості застосування ч. 5 ст. 93 СК України у судовій практиці. Судова практика в Україні йде шляхом визнання недійсними шлюбних договорів за наявності умов про передачу у власність одному з подружжя нерухомого майна й іншого майна, право на яке підлягає державній реєстрації, що відповідно до ч. 5 ст. 93 СК України не може міститися в положеннях цього виду договорів.

Так, Оболонським районним судом м. Києва визнано недійсним шлюбний договір, умовами якого встановлювалось, що наявне на момент його укладення спільне майно подружжя та грошові кошти будуть поділятися на такі, що є особистою приватною власністю чоловіка та дружини, та такі, що є спільною сумісною власністю подружжя.

Проаналізувавши нормативно-правові акти, які визначають умови та порядок реєстрації прав на нерухоме майно, суд дійшов висновку, що "державна реєстрація здійснюється на підставі документу, що встановлює або змінює таке право, перелік яких наведено, серед яких шлюбний договір відсутній, а тому не може бути підставою для такої реєстрації та зміни змісту прав.

Суд не погодився з твердженням представника відповідача та третьої особи, про те, що оскільки майно було зареєстровано на ім'я тих осіб, у чью особисту приватну власність було виділено за шлюбним договором, квартира – на відповідача, а транспортні засоби – на позивача, то відчуження майна за шлюбним договором не відбулося, а відбулася лише зміна його правового режиму, з тих підстав, що зміна правового режиму майна, право на яке підлягає державній реєстрації, тягне за собою зміну прав та обов'язків сторін стосовно такого майна, зокрема, права власності на нього.

З огляду на зазначене, за укладеним шлюбним договором така передача майна у власність відбулася, що прямо заборонено ч. 5 ст. 93 СК України, та має здійснюватися в порядку поділу майна подружжя або виділення його частки" [9].

Так само колегією суддів палати з розгляду цивільних справ апеляційного суду Закарпатської області було визнано недійсним пункт шлюбного договору, де сторони домовилися про непоширення на новозбудований об'єкт нерухомості, який підлягав державній реєстрації, правового режиму спільної сумісної власності подружжя, вказавши, що "положення договору, в якому зафіксована можливість набуття відповідачкою права власності на новозбудований об'єкт нерухомості, суперечить вимогам ч. 5 ст. 93 СК України" [10].

Особливий інтерес також становить рішення Верховного Суду України про визнання шлюбного договору недійсним. Суд дійшов такого висновку з огляду на зміст договору, згідно з яким із моменту його нотаріального посвідчення, об'єкт права спільної сумісної власності (квартира) став особистою власністю дружини, а чоловік повністю втратив своє право власності на неї, при цьому набув у особисту власність автомобілі. У рішенні ВСУ вказано, що згідно із ч. 5 ст. 93 СК України, за шлюбним договором не може передаватися у власність одному з подружжя нерухоме майно й інше майно, право на яке підлягає державній реєстрації. У силу ч. 2 ст. 97 СК України та ч. 5 ст. 93 СК України під час укладення шлюбного договору сторони можуть домовитися про непоширення на майно, набуте ними за час шлюбу, положення ст. 60 цього Кодексу і вважати його особистою приватною власністю кожного з них, однак, на підставі шлюбного договору неможливий перехід до одного з подружжя права власності на нерухоме майно й інше майно, право на яке підлягає державній реєстрації [11].

Враховуючи вищезазначений теоретичний аналіз поняття правового режиму майна подружжя, а також практичний аспект означеної проблеми, очевидним є висновок про те, що правовий режим майна подружжя за шлюбним договором можна визначити (змінити) лише щодо майна, що буде придбано в майбутньому. Поширення режиму роздільної власності на майно, що було придбано подружжям у шлюбі (спільне майно) суперечить ч. 5 ст. 93 СК України, оскільки в цьому випадку фактично відбувається перехід права власності.

Проблематика врегулювання у шлюбному договорі особистих немайнових відносин подружжя. Визначаючи правову природу та зміст шлюбного договору на сучасному етапі слід також врахувати проблему врегулювання у ньому *особистих немайнових відносин подружжя*.

Варто зазначити, що у зарубіжному праві шлюбний договір традиційно тлумачиться як договір молодят чи тих осіб, що перебувають у шлюбі, яким визначаються їхні взаємні майнові та *особисті* права й обов'язки як у шлюбі, так і у випадку його припинення (внаслідок розлучення або смерті одного з подружжя). У країнах Західної Європи, Америки, Канади законодавство дає можливість регулювати у шлюбних договорах не тільки майнові правовідносини подружжя, а й особисті відносини, які стосуються правил поведінки подружжя у сімейній сфері, умов виховання дітей тощо.

Слід також врахувати, що права й обов'язки, які виникають у сімейній сфері на підставі сімейно-правових договорів, можуть носити як майновий, так і особистий немайновий характер. Комплексний аналіз джерел сімейного права дозволяє дійти висновку про те, що законодавець цілком обґрунтовано визначився з можливістю

регулювання сімейно-правовим договором не лише майнових, а й особистих немайнових відносин у сім'ї, закріпивши такі види сімейно-правових договорів, а саме:

а) договір, передбачений ч. 1 ст. 109 СК України, про те, з ким із батьків будуть проживати діти, яку участь у забезпеченні умов їхнього життя братиме той із батьків, хто буде проживати окремо, а також про умови здійснення ним права на особисте виховання дітей;

б) договір про вирішення питання про регулювання шлюбними договорами поряд із майновими відносинами, також і особистих немайнових, але за умови, що гарантовані Конституцією України права людини не порушуватимуться [12].

Вищенаведене дає підстави стверджувати, що сімейно-правовий договір як правочин може бути спрямований на набуття, зміну або припинення як майнових, так і особистих немайнових сімейних прав та обов'язків.

В Україні в сучасних умовах існує тенденція до позитивного розв'язання питання про регулювання шлюбними договорами поряд із майновими відносинами, також і особистих немайнових, але за умови, що гарантовані Конституцією України права людини не порушуватимуться [12].

З огляду на наведене, з нашого погляду, доктринальне визначення шлюбного договору повинно включати більш широке коло правовідносин, що можуть бути ним урегульовані, а саме: включати не лише майнові, а й особисті немайнові відносини наречених і подружжя.

Враховуючи всі вищенаведені чинники, на наш погляд, доктринальне визначення шлюбного договору повинно мати такий вигляд: **шлюбний договір – це правочин наречених або подружжя, що визначає їхні майнові й особисті немайнові права й обов'язки, зокрема, щодо встановлення (зміни) правового режиму майбутнього майна, порядку його використання та відчуження, розподілу доходів і витрат, а також їхні майнові й особисті немайнові права й обов'язки як батьків у шлюбі і (чи) у випадку його розірвання.**

Відповідно, статтю 92 СК України слід доповнити частиною 1 у такій редакції: "За шлюбним договором подружжя (наречені) можуть визначити майнові й особисті немайнові права й обов'язки, зокрема, щодо встановлення (зміни) правового режиму майбутнього майна, порядку його використання та відчуження, розподілу доходів і витрат, а також їхні майнові й особисті немайнові права й обов'язки як батьків у шлюбі і (чи) у випадку його розірвання". Відповідно, частини 1 та 2 вважати частинами 2 та 3 ст. 92 СК України.

ВИСНОВКИ. Здійснене дослідження шлюбного договору в сімейному праві України є підставою для формулювання таких загальних висновків.

1. На сучасному етапі в Україні варто констатувати кардинальні зміни в підходах до розуміння поняття та правової природи шлюбного договору та його відмежування від суміжних договірних конструкцій.

2. У шлюбному договорі сторони обирають певний набір чинників, що визначають один із правових режимів майна (режим спільності майна, режим роздільності майна, режим відкладеної спільності тощо), таким чином змінюючи існуючий у державі законний режим на договірний.

Зміна правового режиму майна подружжя – це зміна всіх правових чинників (системи правил), що визначають порядок регулювання майнових відносин подружжя щодо набуття майна та майнових прав, розмежування спільного і роздільного майна подружжя, встановлення правомочностей (володіння, користування та розпорядження) стосовно їхнього майна, визначення умов розподілу боргових зобов'язань подружжя у сукупності.

Зміна правового режиму майна передбачає зміну всіх перелічених вище правових чинників одночасно і

не передбачає переходу права власності, зокрема і на частку у майні, від одного подружжя до іншого.

3. Правовий режим майна подружжя за шлюбним договором можна змінити лише щодо майна, що буде придбано в майбутньому. Поширення режиму роздільної власності на майно, що було придбано подружжям у шлюбі (спільне майно) суперечить ч. 5 ст. 93 СКУ, оскільки в цьому випадку фактично відбувається перехід права власності.

4. Доктринальне визначення шлюбного договору має включати ширше коло правовідносин, що можуть бути ним урегульовані, а саме: регулювати не лише майнові, а й особисті немайнові відносини наречених і подружжя.

5. З урахуванням сучасних тенденцій у наукових дослідженнях і судовій практиці поняття шлюбного договору повинно мати такий вигляд: шлюбний договір – це правочин *наречених або подружжя, що визначає їхні майнові й особисті немайнові права й обов'язки, зокрема, щодо встановлення (зміни) правового режиму майбутнього майна, порядку його використання та відчуження, розподілу доходів і витрат, а також їхні майнові й особисті немайнові права й обов'язки як батьків у шлюбі і (чи) у випадку його розірвання.*

Статтю 92 СКУ слід доповнити частиною 1 у такій редакції: "За шлюбним договором подружжя (*наречені*) можуть визначити майнові й особисті немайнові права й обов'язки, зокрема, щодо встановлення (зміни) правового режиму майбутнього майна, порядку його використання та відчуження, розподілу доходів і витрат, а також їхні майнові й особисті немайнові права й обов'язки як батьків у шлюбі і (чи) у випадку його розірвання". Відповідно, частини 1 та 2 вважати частинами 2 та 3 ст. 92 СКУ.

6. Подальші дослідження інституту шлюбного договору мають бути спрямовані на теоретичне обґрунтування регулювання особистих немайнових відносин подружжя, визначення змісту шлюбного договору, його істотних умов, а також розв'язання питань стосовно зміни, розірвання та визнання шлюбного договору недійсним з урахуванням останніх доктринальних розробок і наявної судової практики.

Список використаних джерел

1. Бєрвєно С.М. *Проблеми договірної права України*. Монографія. К.: Юрінком Інтер, 2006. 410 с.
2. Жилинкова І. В. *Брачний договір*. Монографія. Х.: Ксилон, 2005. 173 с.
3. Михальнюк О.В. Договірне регулювання особистих немайнових відносин у сімейній сфері // *Бюлетень міністерства юстиції України*. № 1. 2014. С. 90-93.

4. Олюха В. Г. *Цивільно-правовий договір: поняття, функції та система*. Автореф. дис. ... к.ю.н. К., 2003. 18 с.

5. Ромовська З.В. *Українське сімейне право: Підручник*. К.: Правова єдність, 2006. 320 с.

6. Сібілюв М. Базові моделі регулювання договірних відносин за новим Цивільним кодексом України // *Українське комерційне право*. К., 2003. № 4. С. 16-21.

7. Уляненко О.О. *Шлюбний договір у сімейному праві України*. К. Грот, 2004. 260 с.

8. *Цивільне право України: Підручник: У 2-х кн. / О.В.Дзера (кер. авт. кол.), Д.В.Боброва, А.С.Довгерт та ін.; За ред. О.В.Дзєри, Н.С.Кузнєцової. 2-е вид., допов. і перероб. К.: Юрінком Інтер, 2005. Кн.1. 386 с.*

9. Рішення Оболонського районного суду м. Києва від 18 червня 2014 року [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/39496579>.

10. Рішення Апеляційного суду Закарпатської області від 04 квітня 2013 року [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/30565483>.

11. Ухвала Верховного Суду України від 15 лютого 2012 року [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/21840063>.

References

1. Berveno S. M. (2006) Problemy dogovirnogo prava Ukrainy [The problems of Contract Law of Ukraine]. K: Yurinkom Inter (in Ukrainian).

2. Zhylynkova I. V. (2005) Brachnyi dogovor [Prenuptial Agreement]. Kh: Ksilon (in Ukrainian).

3. Mykhalniuk O. V. (2014) Dogovirne reguliuvannya osobustykh nemainovykh vidnosyn u simeinii sferi [Contractual regulation of personal intangibles relations in the family sphere]. *Biuletyn ministerstva yustytzii Ukrainy* [Bulletin of the Ministry of Justice of Ukraine], (1), 90-93 (in Ukrainian).

4. Olyukha V. H. (2003) Tsyvilno-pravovy dohovir : poniattia, funktsii ta systema [Civil contract : definition, functions and system] [Avtoref. dysertatsii kand. juryd. nauk]. Kyivskiy natsionalnyy universytet imeni Tarasa Shevchenka [Taras Shevchenko National University of Kyiv], Kyiv (in Ukrainian).

5. Romovska Z.V. (2006) Ukrainske simeine pravo [Family law of Ukraine]. K: Pravova yednist. (in Ukrainian).

6. Sibilov M. (2003) Bazovi modeli reguliuvannya dogovirnykh vidnosyn za novym Tsyvilnym Kodeksom Ukrainy [Basic models of regulation of contractual relations in the new Civil Code of Ukraine]. *Ukrainske komertsiiine pravo* [Commercial law of Ukraine], (4), 16-21 (in Ukrainian).

7. Ulianenko O.O. (2004) Shliubnyi dogovir u simeynomu pravi Ukrainy [Prenuptial agreement in family law of Ukraine]. K: Grot (in Ukrainian).

8. O.V.Dzera, N.S.Kuznietsova ta in. (2005) Tsyvilne pravo Ukrainy [Civil law of Ukraine]. K: Yurinkom Inter, Kn.1 (in Ukrainian).

9. Rishennia po tsyvilnii spravi vid 18 chervnia 2014 r., Obolonskyi raionnyi sud mista Kyieva [Decision in a civil case on June 18, 2014, Obolon district court of Kyiv]. <http://reyestr.court.gov.ua/Review/39496579> (in Ukrainian).

10. Rishennia po tsyvilnii spravi vid 04 kvitnia 2013 r., Apeliatsiyniy sud Zakarpatskoi oblasti [Decision in a civil case on April 04, 2013, Court of Appeal of Zakarpathian region]. <http://reyestr.court.gov.ua/Review/30565483> (in Ukrainian).

11. Uhvala po tsyvilnii spravi vid 15 liutogo 2012 r., Verhovnyi Sud Ukrainy [Decision in a civil case on February 15, 2012, Supreme Court of Ukraine]. <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/21840063> (in Ukrainian).

Received: 01/04/2021
1st revision: 20/04/2021
Accepted: 15/05/2021

O. Mykhalniuk, PhD (Law), Associate Prof.
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

DEFINITION OF THE CONCEPT OF MARRIAGE CONTRACT: NEW APPROACHES

The purpose of the article is to study current issues of regulation of family relations under the marriage contract, to define the concept and content of the marriage contract in the light of new trends in notarial and judicial practice of Ukraine.

For this research a number of general scientific and specific legal methods have been used, namely analysis of the legal issues, judicial categories, applied comparative-legal, systematic- structural, formal-logical methods and etc..

The author proposes a systematic approach to the study of problems of changing legal regimes of marital property under the marriage contract. It is based on the author's understanding of the concept and the legal nature of "legal property regime" in science of civil and family law of Ukraine, and analysis of the existing judicial practice within mentioned-above sphere.

The notion "change the legal regime of marital property" and "change of property types" are not identical in content. The change of the legal regime of the spouses' property does not provide for the transfer of ownership of this property.

It is proved that the legal regime of the property of spouses under a marriage contract can be changed only regarding the property, which will be acquired in the future. The effect of legal regime of separate property on the property, which was acquired by spouses in marriage (common property) is in contradiction with part 5, article 93 of the Civil Code of Ukraine. In this case there is actually a transfer of ownership.

It is proposed to expand the range of legal relations that can be regulated by a marriage contract, namely: to include not only property but also personal non-property relations of brides and spouses.

The author also proposes the definition of marriage contract as a legal instrument between spouses or fiancé and fiancée, which determines their property and personal none-property rights and obligations, in particular, regarding the establishment (change) of legal regime of future property, the regulation of its usage and dispossession, division of revenues and expenses and their property and personal non-property rights as parents in marriage and (or) in case of divorce.

Keywords: family law, marriage contract, legal regime of spouses' property, joint common ownership, joint partial ownership, regime of separate property of spouses, regime of common property of spouses.